

שרת המשפטים, איילת שקד
חברי ועדת השרים לענייני חקיקה

הנדון: הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) – שליחת סמכותו של בית המשפט העליון מלהתערב בהחלטת ועדת הבחירות המרכזית לעניין אישור או פסילת מועמד או רשימה מלהשתתף בבחירות)

ביום ראשון, 29.10.17, תעלה לדיון ההצעה שבנדון לוועדת השרים לענייני חקיקה. אנו מבקשים להתנגד להצעה זו.

ההצעה תעניק לוועדת הבחירות המרכזית, שהיא גוף פוליטי, סמכות בלעדית שאינה ניתנת לביקורת, לפסול מועמדים ורשימות מלהיבחר לכנסת. בכך יש לפגוע באופי הדמוקרטי של ישראל במובנו הגרעיני והפורמאלי ביותר – עריכת בחירות חופשיות. ועדה פוליטית עלולה מטבע ברייתה לשקול שיקולים פוליטיים; ועל כן, יש הכרח בקיום ביקורת משפטית על החלטותיה, כדי למנוע פגיעות בלתי מוצדקות בזכות הבסיסית לבחור ולהיבחר.

מהות ההצעה

1. ההצעה מבקשת לקבוע כי החלטות ועדת הבחירות לכנסת באשר לפסילת מועמדים או רשימות לא יהיו כפופות לאישור בית המשפט העליון או לערעור בבית המשפט והחלטתה תהיה "סופית חלוטה, ובלתי ניתנת לערעור".

הפגיעה בזכות לבחור ולהיבחר

2. סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, גם בנוסחו הנוכחי, פוגע בזכויות היסודיות ביותר במדינה דמוקרטית: הזכות להיבחר לכנסת, וכן הזכות לבחור – משום שמניעת השתתפות בבחירות של מועמד מונעת מהבוחרים לבחור בו. זכות זו אינה מוחלטת, והסעיף בנוסחו הנוכחי מקיים איזון בין זכויות אלה ובין ההגנה על ערכי הדמוקרטיה ועל קיום המשטר הדמוקרטי. בשים לב לאופייה של הזכות להיבחר, מרכזיותה וחשיבותה הרבה למשטר הדמוקרטי, מובן שפיקוח של גוף

מר אמיר אלשטיין
יו"ר הוועד המנהל

מר יוחנן פלסנר
נשיא

מר ברנרד מרכוס
יו"ר בינלאומי

פרופ' גרהרד קספר
יו"ר המועצה הבינלאומית

ד"ר ג'ורג' שולץ
יו"ר של כבוד

חברי הוועד המנהל

אלוף (מיל') אורנה ברביבאי
מר חן ליכטנשטיין
גב' מזל מועלם
מר סלי מרידור
מר אבינועם נאור
עו"ד אבי מישר
מר אביעד פרידמן
ד"ר מיכל צור
מר יוסי קוצ'יק
מר עימאד תלחמי

המועצה הבינלאומית

השופטת רוזלי סילברמן אבליה, קנדה
מר אליוט אברמס, ארה"ב
ד"ר מרטין אינדיק, ארה"ב
גב' אן אפלכאום, ארה"ב
פרופ' ורנון בוגדנוב, בריטניה
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט סטיבן ברייד, ארה"ב
ד"ר איימי גושמן, ארה"ב
ד"ר ג'וזף ג'ופה, גרמניה
השופטת דליה דורנר, ישראל
פרופ' רונלד דניאלס, ארה"ב
השגריר צ'ארלס היל, ארה"ב
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב
פרופ' רוברט מנוקין, ארה"ב
פרופ' כריסטוף מקשיס, גרמניה
השופט אברהם סופר, ארה"ב
מר ברט סטפנס, ארה"ב
פרופ' ארווין קוטלר, קנדה
פרופ' יהודה ריינהרץ, ארה"ב
פרופ' גבריאלה שלו, ישראל
השופט מאיר שמגר, ישראל

סגני נשיא

ד"ר ישי ג'יסין פרס, אסטרונום
פרופ' מרדכי קרמיצר, מחקר
פרופ' ירדיה צ' שטרן, מחקר

עמיתים בכירים

אלוף (מיל') עמיחי אילון
פרופ' תנוך דגן
פרופ' תמר הרמן
פרופ' עמיחי כהן
פרופ' יותם מרגלית
פרופ' יובל פלדמן
פרופ' גדעון רהט
פרופ' יובל שני
פרופ' איתן ששינסקי

מייסד ונשיא לשעבר
ד"ר אריק כרמון

שיפוטי הוא הכרחי כדי למנוע שימוש לרעה של ועדת הבחירות המרכזית שהיא גוף פוליטי, בכלי זה.

3. ועדת הבחירות מורכבת, מלבד שופט בית המשפט העליון, מפוליטיקאים. מובן שמערכת השיקולים המניעים אותם כוללים, לפחות בחלקם, שיקולים פוליטיים. להפקיד בידיהם באופן בלעדי את המפתח לבית הנבחרים, פירושו להפקיד בידי החתול את השמירה על השמנת. הפקדת ההחלטה הסופית על אישור או פסילה של רשימות או מועמדים בידי גוף שהוא בעיקרו פוליטי, ללא הליך של ביקורת על עניינות החלטותיו, פוגעת באופן אנוש באופייה הדמוקרטי של ישראל. חמור מכך, היא מציבה סימן שאלה אמתי על היותה מדינה דמוקרטית, במובן הפורמלי, הבסיסי ביותר, של קיום בחירות חופשיות. האם הכנסת רוצה להפוך עצמה ל"מועצת שומרי החוקה" של איראן, שלה סמכות לאשר או לפסול השתתפותם של מועמדים בבחירות באיראן?

4. מדובר בהצעה חריגה ביותר גם מבחינה נוספת. אם הצעת החוק תעבור, תהפוך ועדת הבחירות לגוף המנהלי היחיד בישראל החסין מביקורת או ערעור. וזאת, כאשר מדובר בגוף שמופקדת בידי סמכות רגישה וקריטית ביותר לדמוקרטיה, המקבל החלטות שפוגעות בזכות הבסיסית ביותר בדמוקרטיה במובנה המינימליסטי-הפרוצדורלי. מדובר, לכן, במקרה מובהק ביותר של פגיעה לא מידתית בזכות יסוד.

5. ההצעה היא חריגה במובן נוסף – על החוק הקיים בנושא זה נמתחה ביקורת מן הכיוון ההפוך, והוצע, על יסוד המשפט הגרמני, שהסמכות תופקד באופן בלעדי בידי בית המשפט, משום שאין זה ראוי לאפשר לגוף פוליטי לפגוע בזכות לבחור ולהיבחר, גם כאשר הכרעתו אינה סופית. הפקדת הסמכות בידי גוף שהוא בעיקרו פוליטי, באופן בלעדי וסופי, היא היפוך היוצרות ממש של ההסדר הראוי.

6. יש לזכור כי בין העילות לפסילה, בסעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, קיים הביטוי העמום "שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית". ביטוי זה יכול להתפרש באופן שיאפשר לפסול, ככל שיהיה רצון פוליטי בכך, רשימות ומועמדים רבים. למשל, לפי פרשנות סבירה ניתן לקבוע כי **חברי כנסת מסוימים מהימין הקיצוני, וחלק מחברי הכנסת החרדים, שוללים בגלוי או במשתמע את קיומה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית** (למשל – פועלים לפגיעה בזכויות אדם ובעיקר בשוויון, להנהגת כפייה דתית וכדומה). האם באמת רוצים המציעים

המכון הישראלי לדמוקרטיה

לאפשר פסילה של רשימות או מועמדים כאלה? האם לא מתגנב לליבם חשש שמא ייעשה אי פעם שימוש בחוק הזה נגדם?

7. הסמכות הקיימת היום בחוק אפשרה לבית המשפט העליון להציל את הפוליטיקה הישראלית מעצמה ולמנוע פסילה בלתי מוצדקת של רשימות ומועמדים ערבים. סילוקם של חברי הכנסת הערבים מהכנסת יהפוך את ישראל ל"דמוקרטיה" ליהודים בלבד, כלומר למדינה יהודית ובלתי דמוקרטית. מניעת ייצוג פוליטי ממייעוט לאומי עלולה להפוך אותו למיעוט הנאבק במדינה בדרכים בלתי חוקיות.

8. ההצעה באה על רקע של "מתקפה משולבת" על סמכויותיו של בית המשפט העליון, שהוא המגן המובהק על ערכי הדמוקרטיה בישראל. כל מי שהדמוקרטיה הישראלית יקרה לליבו חייב להתנגד למתקפה זו, ובאופן ספציפי להצעה זו, שפוגעת באופן חמור ביותר באופייה הדמוקרטי של ישראל.

חובה לדחות את ההצעה הרעה הזו.

בברכה ובכבוד רב,

ד"ר עמיר פוקס, עו"ד

המכון הישראלי לדמוקרטיה

פרופ' מרדכי קרמניצר

סגן נשיא, המכון הישראלי לדמוקרטיה